

Turun Pientalojen Keskusjärjestö ry

Kannanotto

31.10.2025

Asia: VN/26856/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle uudeksi alueidenkäyttölaki

Kannanotto esitykseen alueidenkäyttölaki

Uusi alueidenkäyttölaki on rajaamassa pois kuntalaisten valitusoikeuden asemakaavoista, mikä kaventaa merkittävästi asukkaiden ja kuntien yhteistyön kehittämistä. Myös yhdistysten ja yhteisön valitusoikeutta aiotaan rajata. Kun kuntalaisten laillisuusvalvontaa kavennetaan, se lisää korruption vaaraa.

Hallituksen uusi alueidenkäyttölaki on tarkoitus saattaa eduskunnan käsittelyyn viikolla 49. Sitä ennen, 11.7.2025 mennessä, kaupungit, kunnat, viranomaiset ja järjestöt ovat antaneet lakiehdotuksesta satoja lausuntoja. Myös moni asukas yhdistys eri puolilta Suomea on antanut lausuntonsa. Turun Pientalojen Keskusjärjestö (TPK) ei valitettavasti saanut kyseistä lausuntopyyntöä eikä tietoa järjestetystä lausuntokierroksesta. Katsomme kohtuulliseksi antaa oman, Turun kaupungin lausunnostakin hieman poikkeavan näkemyksemme.

Turun Pientalojen Keskusjärjestö ry on 38 turkulaisen omakoti- ja pientaloyhdistyksen 78 vuotta toiminut kattojärjestö. Järjestön toimintaa johtaa 38 jäseninen hallitus. Jäsenyhdistyksissä on n. 8000 jäsentalotta. Turun kaupunki ja TPK ovat luoneet vuodesta 2024 alkaen tapaamis- ja vuorovaikutusmallin, jossa kaupungin virkahenkilöt ja järjestön edustajat käyvät läpi ajankohtaisia kaavoitusta ja liikennettä koskevia suunnitelmia. Tällä tavoin rakennamme alustaa asukkaiden ja kaupungin väliselle yhteistyölle ja parhaalle mahdolliselle lopputulokselle kaupungin kehittämisessä.

Uuden alueidenkäyttölakiehdotuksen sisältö on kunnianhimoinen ja erittäin laajasti kaikkiin alueiden käyttöön liittyviin yksityiskohtiin paneutuva, lähtien rakennusten vähähiilisyydestä ja päätyen perustuslain ja oikeusvaltion säädösten tulkitsemiseen. Näin varmasti kokonaisen uuden lakiehdotuksen kohdalla pitääkin tehdä.

Lain 114 §

Lakiehdotuksessa on kuitenkin pykälä, jota keskusjärjestömme vastustaa. 114 §:ssä valitusoikeutta esitetään rajattavaksi asemakaavan hyväksymistä koskevassa päätöksessä siten, että oikeutta ei enää olisi kunnan asukkailla, vaan ainoastaan asianosaisilla. Myös yhdistysten ja yhteisöjen valitusoikeutta rajataan ja edellytetään mm., että se on jättänyt kaavasta ehdotusvaiheessa muistutuksen. Valitusoikeus sellaisesta asemakaavasta, joka laadittaisiin voimassa olevan yleiskaavan ohjausvaikutuksesta poikkeamatta, olisi vain niillä, joiden oikeuteen, etuun ja velvollisuuteen asemakaava voi vaikuttaa. Kun muutoksenhakuoikeutta rajataan

jyrkästi, maanomistajavetoisen kaavoituksen riskit yhteisen edun huomioonottamisesta korostuvat entistä enemmän.

Asianosaisen käsite on kapea maankäyttöä koskevissa päätöksissä. Kaavalla voi olla laajempaa haitallista vaikutusta kuin vain rajannaapureille aiheutuva haitta. Esitetyt rajaukset ovat merkittäviä kavennuksia kuntalaisen oikeuksiin ja ristiriidassa hallitusohjelman osallisuutta ja vuorovaikutusta koskevan 1 § kanssa.

Valitusoikeuden rajoittamisen arviointi säätämisyjärjestysperusteluissa jää liian suppeaksi ja valitusoikeuden rajoituksen liittäminen yleiskaavan ohjausvaikutuksesta poikkeamattomuuteen aiheuttaisi epäselviä tulkintatilanteita ja lisäksi tuomioistuinten työmäärää. Syntyisi potentiaalisesti epäselviä tulkintatilanteita ja lisäksi hallintotuomioistuimen työmäärää. Valitusoikeuden rajaaminen ei ole ongelmaton kuntalaisten itsehallinnon kannalta, johon kuuluu mahdollisuus valvoa kunnan toiminnan laillisuutta. Asianosaisen määrittäminen olisi todennäköisesti hankalaa eikä välttämättä sujuvoittavaa norminpurkoa. Perustuslain 20 § mukaan vastuu kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille ja julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Suomen ratifioimat kansainväliset sopimukset korostavat kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Valitusoikeuden rajaaminen asianosaisiin lisäksi hallinto-oikeuksien työmäärää ja pidentäisi valitusten käsittelyä, kun hallintotuomioistuin joutuisi jo valitusoikeuden ratkaisemiseksi arvioimaan kysymystä yleiskaavan ohjausvaikutuksen noudattamisesta ja tämän jälkeen hallintotuomioistuimen ratkaistavaksi tulisi vielä kysymys muutoksenhakijan asianosaisuudesta. Se noudattaako asemakaava yleiskaavan ohjausvaikutusta sekä kaava-asian asianosaisuus ovat tulkinnanvaraisia kysymyksiä.

Kunnan jäsenen valitusoikeus kuuluu kaavoitukseen liittyvän päätöksentekojärjestelmän keskeisiin perusrakenteisiin. Kunnallisvalitus turvaa erisuuntaisten yhteiskunnallisten intressien punnintaan perustuvan päätöksenteon menettelyllistä ja sisällöllistä lainmukaisuutta. Se sekä ehkäisee ennalta lainvastaisuuksia että mahdollistaa niiden tehokkaan jälkikäteisen laillisuusvalvonnan sekä pakottaa päätöksenteon läpinäkyvyyteen. Sillä on täten myös erottamaton yhteys perusoikeuksien ja kunnan asukkaiden itsehallinnon toteutumiseen samoin kuin korruption ehkäisemiseen.

Turun Pientalojen Keskusjärjestö paneutuu lausunnossaan kuntademokratian yhteen kulmakiveen eli asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien kehittämisen tarpeellisuuteen. Tämä asia on aivan keskeinen TPK:n omissa tavoitteissa. Kaupunkia ja asuinalueita tulee suunnitella ja rakentaa asukkaiden ja yhteisöjen kanssa yhteistyössä. Kaiken kaupunkikehittämisen lähtökohtana tulee olla viihtyisä, turvallinen ja terveellinen ympäristö. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää viheralueiden ja puiden säästämistä, valoisuuden huomioimista, riittävää väljyyttä ja liikenne- ja muun melun torjuntaa.

Ehdotettu alueidenkäyttölaki tulisi rajaamaan ympäristöjärjestöjen valitusoikeutta ja poistaisi kuntalaisen valitusoikeuden asemakaavoista, jotka tehdään voimassa olevan oikeusvaikutteisen yleiskaavan mukaisesti pääpiirteissään. Kuntalaiselle jäisi keinoksi tässä tapauksessa vain hallintovalitus. Siinä valittaa saa se, jonka etua tai oikeutta asia koskee. TPK näkee tämän muutoksen aivan käsittämättömänä toimenpiteenä tilanteessa, jossa nykyiselläänkin suurin haaste kaupungin ja asukkaiden yhteistyölle on avoimen ja suoran keskusteluyhteyden vähyys päättäjien ja asukkaiden välillä.

Valitusoikeuden rajoittamisen ei arvioida nopeuttavan ja sujuvoittavan kaavoitusta toisin kuin laissa tavoitellaan. Viime vuonna tehtiin noin 700 asemakaavaa, joista noin joka kymmenennestä valitettiin. Arviolta noin 20 % johti uusiin toimenpiteisiin. Asemakaavoista valittaminen ei näin ollen ole minkäänlainen ongelma. Se on osa keskeistä kuntademokratiaa ja kuntalaisen toteuttamaa laillisuusvalvontaa. Valitusoikeuden rajoittaminen loisi lisää maaperää korruptiolle. Maankäyttö ja rakentaminen ovat korruptioherkimpiä aloja kuntien päätöksenteossa.

Suomessa on lähes koko itsenäisyytemme ajan ollut asukkailla mahdollisuus valitusten kautta ennaltaehkäistä ja oikaista kohtuuttomia päätöksiä ympäristössä. Osaltaan tämä oikeus on vaikuttanut myös siihen, että Suomi on edelleen yksi maailman vähiten korruptoituneita maita.

Suomessa on tärkeää edistää asukkaiden, asukasyhdistysten ja kuntien yhteistyötä. Muutama vuosi sitten julkaistujen tutkimustulosten mukaan 72 % asukkaista kokee, ettei voi vaikuttaa asuinympäristönsä kehittämiseen. On todellinen haaste saada suurin osa asukkaista uskomaan, että he voivat vaikuttaa ympäristönsä muotoutumiseen. Epäusko vaikuttamismahdollisuuksiin syntyy useimmiten tilanteissa, joissa kunta on luovuttanut suunnittelu- ja päätösvaltaansa ulkopuoliselle taholle. Peruslaki antaa kuntalaiselle oikeuden vaatia oikeudenmukaisia ratkaisuja oman asuinalueen kehittämisessä. Uuden alueidenkäyttölain ehdotus valitusoikeuden rajaamisesta vie tältä oikeudelta pohjan pois.

Turun Pientalojen Keskusjärjestö ry jäsenyhdistyksineen vastustaa jyrkästi kansalaisten, asukkaiden, yhdistysten ja yhteisöjen valitusmahdollisuuksien kaventamista. Järjestö päinvastoin esittää, että kaavoittajaa veloitetaan lainsäädännön keinoin lisäämään ja parantamaan kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksia.

Turun Pientalojen Keskusjärjestö ry, hallitus